ఆదిలాబాద్ గిరిజన పోరాటాలు

కె. బాలగోపాల్

"గిరిజనుడికి అడవి తన స్వగృహంలాంటిది. అతని పూరిటిల్లయినా ఉయ్యాల అయినా అడివే. చెట్లతోబాటు, జంతువులతోబాటు, గిరిజనుడు ఆ అడవి వెచ్చటి ఒడిలో పెరుగుతాడు. ఒకరిహక్కులను ఒకరు భంగపరచుకోకుండ, సామరస్యంగా. ఈ ప్రాణులన్నీ అడవిలో జీవిస్తాయి. చేపకు నీరెలాంటిదో గిరిజనుడికి అడవి అలాంటిది. ప్రతీ అడవిశబ్దాన్నీ గుర్తించగలడు, ప్రతీపక్షి పేరు, మొక్క పేరు, జంతువు పేరు, చివరికి కీటకాలపేర్లుగూడ చెప్పగలడు. అతను అడవిని ప్రేమిస్తాడు, ఆ అడవి ప్రేమకు, ఆరాధనకు పాత్రుడవుతాడు. కేవలం షికార్ కోసం అతనెన్నడూ జంతువులను చంపడు. ఉబుసుపోకకు ఎన్నడూ ఒక్కచెట్టునూ నరకడు. అతను ప్రకృతిబిడ్డ. ప్రేమమయి అయిన తల్లిలాగా ప్రకృతి అతన్నిపోషించి, లాలించి, సంరక్షిస్తుంది".

ఆధునిక విశ్వవిద్యాలయ సామాజిక శాస్త్రవేత్తలకూ వెన్నెలకంటి రాఘవయ్య గారికీ ఒకతేడావుంది. ఆయనలో శాస్త్రీయపరిశోధన ఎక్కడ అంతమవుతుందో, ఆవేశ అభిమాన అతిశయం ఎక్కడ ప్రారంభమవుతుందో చెప్పడంకష్టం. అది గాంధీభక్తిగానీ, లేక హాయిగా స్వేచ్ఛగా అడవులలో జీవిస్తారని పట్టణప్రాంత మేధావుల చేత ఊహించబడే గిరిజనులపట్ల ప్రేమగాని, వాటి వ్యక్తీకరణకు ఇబ్బందికరమయిన వాస్తవాలను అడ్డంరానివ్వడు.

రాజ్యం, లేకప్రభుత్వం నాగరిక సమాజంలో ఒకబలమయిన నిర్బంధక శక్తి. అది గిరిజనుల ఆదిమవ్యవస్థలో వుండదు. ఆ కారణంగా నాగరికులు- అందులో మరీ ముఖ్యంగా విశృంఖలతను ప్రేమించే పెటీబూర్జువా మేధావులు- గిరిజనులు 'స్వేచ్ఛ'గా జీవిస్తారనుకుంటారు. కాని రాజ్యం కేవలం ఒకానొక నిర్బంధకశక్తి మాత్రమే. అది ప్రత్యక్షంకావడంవల్ల, మన విశ్వాసాలలో భాగంకాకుండ బయటి నుండి మనమీద పనిచేయడంవల్ల, అదొక్కటే నిర్బంధకశక్తిగా కనిపించడం సహజం. కాని నిజానికి అంతకంటె బలీయమయిన ఆచారాలు గిరిజనులను కట్టివేస్తాయి. అజ్ఞానంనుండి, భయంనుండి పుట్టిన ఈ ఆచారాలు అన్ని విషయాలలోనూ ప్రామాణికతను నిర్దేశిస్తాయి. వేటాడినా. వ్యవసాయంచేసినా, వయసొచ్చినా, ఏదీ 'స్వేచ్ఛ'గా జరగదు, ఆచారాలను అనుసరించి జరగాలి. ఆ నియమాలు గిరిజనుడిమీద బయటినుండి చొప్పించబడవు. అతని విశ్వాసాలలో అవి

భాగమయివుంటాయి. కాబట్టి నిర్బంధంగా కనిపించకపోవచ్చు. కాని కనిపించేదే వాస్తవమనుకోవడం చాలా పేలవమయిన దృక్పథం. అంతేకాకుండా, గిరిజనుడు ప్రకృతితో పూర్తిగాసామరస్యంగా జీవించడు. సామరస్యమూవుంటుంది, ప్రకృతితో పోరాటమూ వుంటుంది. పోరాటమే ప్రధానంగా వుంటుంది. ఈ విషయాలన్నీ చెప్పడం కీర్తిశేషులయిన రాఘవయ్యగారి ఆత్మకు విద్యాబోధ చేయడానికికాదు. విప్లవ రచయితలు గిరిజనుల జీవితాన్ని romanticise చేయకూడదని హెచ్చరించడానికి.

కొద్ది అభివృద్ధి చెందిన దశలో ప్రకృతితో గిరిజనుడి పోరాటం ప్రధానంగా భూసారాన్ని ఆవరించుకొని వుంటుంది. భూమి ఎక్కడ సారవంతమయి ఉంటుందో అక్కడే అడవి దట్టంగా వుంటుంది, వ్యవసాయంగూడ అక్కడే ఫలవంతమవుతుంది. ఉనికిపోకకు గిరిజనుడు చెట్లను నరకడమన్నది వాస్తవమే, కాని సారవంతమయిన భూమికోసం అడవితో పోరాటం తప్పదు. భూమి అంతగా సారవంతం కానిచోట అడవిపల్చగా ఉండవచ్చు, కాని ఆనేల మీదగూడ భుక్తిని పొందడం కోసం పోరాటం చేయాలి. ఇది మరీ నికృష్టమయిన వైరుధ్యం. ఫలమివ్వని నేలమీద ఫలంకోరే శ్రమపడే ఆరాటం.

ప్రకృతితోటి పోరాటంలో ఆదిలాబాద్ గిరిజనులు ఒకరకంగా అదృష్టవంతులు. ఆదిలాబాద్ నేల చాలా సారవంతమయినది. లోతుగా దున్నవలసిన అవసరం లేకుండా గిరిజనులకు అలవాటయినపోడు వ్యవసాయంతోనే జీవితం వెళ్ళబోసుకోవచ్చు. కొంత ప్రాంతంలో అడవి నరకడం, మూడో నాలుగో పంటలు తీయడం, తరువాత ఆ ప్రాంతంలో భూసారం క్షీణిస్తుంది కాబట్టి దాన్ని బీడుపెట్టి మరికొంత అడవిని నరకడం, అక్కడి నుండి మళ్ళీ మరొక ప్రాంతానికి పోవడం. ఇట్లాసడుస్తుంది పోడువ్యవసాయం. ఇట్లా ఎన్నిశతాబ్దాలపాటు ఆదిలాబాద్ గిరిజనులు జీవించారో గాని, 20వ శతాబ్దం వరకు వాళ్ళను ఎవ్వరూ ఇబ్బందిపెట్టినట్టు కనిపించదు. 20వ శతాబ్దంలోనయినా వాళ్ళను ఇబ్బంది పెట్టడానికి ఆ భూసారమే కారణమయింది. ఆదిలాబాద్ అడవులు టేకుఅడవులు, నేల నల్లరేగడినేల. వాటినిచూసి ఎవరికయినా నోరూరడం సహజం. నిజాం నవాబులనోరు 20వ శతాబ్దం వరకు ఊరలేదంటే, ఫ్యూడల్ ప్రభుతకు సహజమయిన అలసత్వమే దానికి కారణం. చివరికి, చుట్టూ వున్న బ్రిటిష్ పాలిత ప్రాంతాలనుచూసి, ఆ నేలలో పత్తిపండిస్తేనూ, ఆ అడవు

లను కలపవ్యాపారానికి వాడుకుంటే, తనకెంత రెవెన్యూ వస్తుందోకదా అని నిజాం నవాబు లెక్క వేసుకున్నాడు.

పత్తిని విస్తృతంగా వ్యాపారపంటగా పండించే అలవాటు మనదేశానికి బ్రిటిష్ వాళ్ళ వల్లవచ్చింది. చాలా ప్రాచీనకాలంనుండి మనదేశం నాణ్యమయిన నూలుబట్టల ఉత్పత్తికి ప్రసిద్ధం. అయితే గతంలో రవాణాసౌకర్యాలు అపరిణతంగా వుండడం వల్ల ఏ గ్రామానికి ఆ గ్రామం కాకున్నా ఏ ప్రాంతానికి ఆ ప్రాంతం తనకు అవసరమయిన పత్తి పండించుకునేది. ఇవ్వాళ పత్తిపంట సాపేక్షికంగా అరుదయిన బెంగాలు గూడ ఒకప్పుడు ఢాకా నూలువస్త్రాలకు అవసరమయిన పత్తి తానే పండించుకునేది. బ్రిటిష్ వాళ్లు రైల్వేలైన్లు వేసిన తరువాత ఈ పరిస్థితి మారింది. పత్తి పంటకు లాయకయిన ప్రాంతాలలో పత్తి మాత్రమే విస్తృతంగా పండించడం ప్రారంభమయింది. బెంగాల్ వంటి ప్రాంతాలు తమకు కావలసిన పత్తిని దాదాపు మొత్తం దిగుమతి చేసుకోవడం మొదలుపెట్టాయి. ఈ పరిణామంవల్ల, ఆయా ప్రాంతాలలో భూమిశిస్తుమీద, రవాణాసుంకాలమీద బ్రతికే రాజులకూ నవాబులకూ జాగీర్దార్లకూ ఆదాయం పెరిగింది. కాబట్టి వాళ్ళు తమ సంస్థానాలలో పత్తిపంటను ప్రోత్సహించడం మొదలుపెట్టారు. దేశంలో నూలుమిల్లుల సంఖ్య పెరిగేకొద్దీ ఈ ప్రోత్సాహం కూడ తదనుగుణ్యంగా పెరిగింది. ఆదిలాబాద్ అడవులలోని నల్ల రేగడినేల పత్తికి లాయకయినదన్న ఆలోచన 20వ శతాబ్ది ఆరంభంలో హైదరాబాద్ నిజాంకూ వచ్చింది.

మరి దానికోసం ఏంచేయాలి? గోండ్లనూ కోలాంలనూ నాయక్‌పోడ్‌లనూ కూర్చోబెట్టి పత్తి ఎట్లాపండించాలో నేర్పించి వాళ్ళను పూర్తిగా వ్యవసాయదార్లగా మార్చవచ్చు. అది ఒక సోషలిస్టు ప్రభుత్వం చేసేపని. కాని దోపిడీదారయిన నిజాం నవాబుకు అంత ఓపిక ఎక్కడిది? ఆయన గిరిజనుల అడవులను గిరిజనేతర భూస్వాములకు వేలంపాడి పట్టాచేయించాడు. ఈ రకంగా ఆసిఫాబాద్ ప్రాంతంలో (ఆదిలాబాద్ జిల్లాకు ఉత్తరభాగం) కొన్ని వేలఎకరాలను బ్రాహ్మణ, ముస్లిం, వెలమ భూస్వాములు చేజిక్కించుకున్నారు. వీళ్ళు వ్యవసాయదారులు కారు దొరలు. దక్షిణాన కరీంనగర్‌కు అనుకొనివున్న లక్సెట్టిపేట దొరలు కొందరు ఇలుకదలకుండ ఈ భూములను కొనుక్కున్నారు. కాబట్టి కొనుక్కున్న భూములను సాగుచేయడం కోసం కాపు, మరాఠా, కున్బి, తదితర కులాల రైతులకు (ఆంధ్ర నుండి, మహారాష్ట్ర నుండి) రప్పించి కౌలుదార్లగా నియమించారు. గిరిజనులకు భూమి పోతే

పోయింది. కనీసం ఆ భూమిలో జీతానికో కౌలుకో పనిచేసే 'భాగ్యం'గూడ లేకుండ పోయింది. ఆసిఫాబాద్ వదిలి అడవిలోపలి ప్రాంతానికి వలసపోవలసి వచ్చింది. ఇది ఒక దెబ్బ.

రెండవదెబ్బ దీనిమీద రోకటిపోటుఅయింది. కలపవ్యాపారంకోసం, దాని నుండి వచ్చే రెవెన్యూకోసం. అడవుల్ని 'సంరక్షించడం' 1920లలో మొదలయింది. గిరిజనగూడాలచుట్టూ సాగులోవున్నభూమిని మినహాయించి మిగిలినఅడవిని 'రక్షిత' అడవులగా ప్రకటించారు. అయితే గిరిజనులుచేసేది పోడువ్యవసాయం కాబట్టి ఇవ్వాళ సాగులోవున్న భూమిని రేపు సాగుచేయరు. లోతుగాదున్నడం, నీళ్లు పెట్టడం, ఎరువులువేయడం ఉండవుకాబట్టి అది భూసారాన్ని కోల్పోతుంది. కాబట్టి మిగిలిన భూమినంతా రక్షితఅడవిగా ప్రకటించి అక్కడ చెట్లునరకడాన్నీ వ్యవసాయంచేయడాన్నీ నిషేధిస్తే, గిరిజనులజీవనం అసాధ్యమయిపోతుంది. అడవినరికి ఫారెస్టుడిపార్ట్‌మెంటుతో ఘర్షణకయినా దిగాలి, లేదా గూడెంవదిలి అడవి లోతట్టుప్రాంతానికయినా పోవాలి. అట్లా ఘర్షణకుదిగినవారిలో కొమురం భీము ఒకడు.

భీముది ఆసిఫాబాద్ దగ్గర సంకేపల్లిగ్రామం. అడవిభూములను భూస్వాములకు పట్టాచేసిన కార్యక్రమంలో విస్తృతంగా దెబ్బతిన్నది ఆసిఫాబాద్‌ప్రాంతం. ఈ ఆక్రమణగురించి ఆస్ట్రియాకుచెందిన సామాజిక శాస్త్రవేత్త హెమెండార్ఫ్ చాలావిషయాలు చెప్తాడు. మానిక్‌గడ్ కొండలదగ్గర కేవలం 10 గిరిజనేతర కుటుంబాలు 10 వేల ఎకరాలు పట్టాచేయించుకున్నాయట. మందమర్రి భూస్వామి ఈ శతాబ్ది ఆరంభంలో కరీంనగర్‌నుండి వలసవెళ్ళి 1946 నాటికి 8 వేలఎకరాలు సంపాదించుకున్నాడట. గిరిజనేతర భూస్వాములకు ఇంతటి భారీపరిమాణంలో భూములు దొరికాయి. కాని అదేఅడవిలో గిరిజనులకు పట్టాలుకావాలంటే దొరికేవికాదు. దానికి మూడుకారణాలు కనిపిస్తాయి. ఒకటి, ఈ పట్టాలిచ్చేకార్యక్రమం వెనకవున్నఉద్దేశ్యం పత్తిపంటను విస్తృతంచేయడం. ఆ పనికి ఆనాటికి గిరిజనులు సమర్థులుకారు. రెండవది, పట్టారావాలంటే పట్వారీల సహాయసహకారాలు కావాలి. దానికిపైరవీలు, లంచాలు, అవసరం. గిరిజనులకు ఇవేవీసాధ్యంకావు. మూడవది, పోడువ్యవసాయం చేసుకునేవారికి నిజానికీ పట్టాలుతీసుకోవడంలోగూడ ఇబ్బందివుంది. స్థిరంగా ఒకే కమతంమీద వ్యవసాయంచేసేవారు పట్టాతీసుకోగలరుగాని, అడవి

ఉంటారు ? అందుకే అంతకుపూర్వంగూడ గిరిజనులు నిజాంప్రభుత్వానికి శిస్తు చెల్లించేవారుగాని, భూమికిపట్టాలేదు. ఆ సంవత్సరం ఎంతభూమిలో పంటవేసారో దాన్నిబట్టి శిస్తుకడుతూవుండేవారు. దీనిని సివా-ఇ-జమాబంది అంటారు. (సివా అంటే మినహాయింపు. జమాబందిఅంటే పట్టాఇవ్వడంద్వారా శిస్తు ఖరారుచేసే పద్ధతి. ఇంగ్లీష్‌లో revenue settlement). ఈ సౌకర్యాన్ని మొదట్లో నిజాం ప్రభుత్వమే గిరిజనులకు కల్గించింది. అడవి గిరిజనులదే అయినంతకాలం బాగానే నడిచిందిగాని, అడవిభూమిలో జమాబంది ప్రారంభించినతరువాత ఈ సౌకర్యమే గిరిజనులకు ఉరితాడయింది. కరీంనగర్, లక్సెట్టిపేట. ప్రాంతాలనుండి భూస్వాములువచ్చి వేలకువేలఎకరాలను పట్టాచేసుకుంటే గిరిజనులుచూస్తూ ఊరుకోవాల్సి వచ్చింది. తరతరాలుగా గిరిజనులు ఆ భూమిని సాగుచేస్తున్నారు. శిస్తుగూడ నిజాం ప్రభుత్వానికి చెల్లిస్తున్నారు. కాని పట్టామాత్రంలేదు. ఆ భూస్వాములుగూడ చాలా తెలివిగా ప్రవర్తించేవారని హెమెండార్ఫ్ అంటాడు. వాళ్లు అడవులను పట్టాచేయించుకోకుండ, గిరిజనులు సాఫుచేసిన భూములనుమాత్రమే చేయించుకునేవారు. ఆ భూములనుండి బేదఖల్‌చేయబడ్డ గిరిజనులు మళ్ళీ వేరేఅడవికిపోయి కొంతకాలం సివా జమాబంది ప్రాతిపదికమీద పోడువ్యవసాయంచేసిన తరువాత భూస్వాములు అక్కడికిగూడవచ్చి ఆ భూమినీ పట్టాచేయించుకునేవారు. ఈ రకంగా పులితరిమిన లేడిపిల్లలలాగా గిరిజనులు అడవులన్నీ నిస్సహాయంగా తిరిగారు.

ఇది చాలదన్నట్టు 1920 తరువాత అడవులసంరక్షణ (forest conservancy) మొదలయింది. ఎవరికోసం సంరక్షణ, ఎవరినుండి సంరక్షణ, అంటే కలప వ్యాపారంకోసం సంరక్షణ, గిరిజనులనుండి సంరక్షణ, అనిసమాధానం. భూస్వాముల దాడికి తట్టుకోలేక కొత్తఅడవులను నరకడం మొదలుపెట్టిన గిరిజనులు ఫారెస్టుచట్టాలతోనూ అధికార్లతోనూ తలపడకతప్పలేదు. వాళ్ళనుమెప్పించి లంచాలిచ్చి 'సీబాంచెన్' అంటూ బ్రతకాలి, లేదా మళ్ళీ వలసవెళ్ళాలి. పట్టాలుతీసుకొచ్చే భూస్వాములతోనూ ఫారెస్టు అధికార్లతోనూ నిత్యం పోరాటంచేయడం గిరిజనుల బ్రతుకయింది, ఇరవయ్యవ శతాబ్ది ఆరంభంనుండీ.

అటువంటి ఒకతగువులో భీము చిక్కుకున్నాడనీ, అరెస్టు తప్పించుకోవడానికి పారిపోయి చాలాప్రాంతాలు తిరిగివచ్చాడనీ, అస్సాం తేయాకుతోటలలో కొంతకాలం పనిచేసాడనీ, అక్కడుండగా అల్లూరి సీతారామరాజు నడిపిన మన్య పోరాటాన్నిగురించి విన్నాడనీ చెప్తారు. అదెట్లాగున్నా, 1935 ప్రాంతంలో మళ్ళీ

భీము ఆసిఫాబాద్‌కు తిరిగివచ్చాడు. తిరిగివచ్చి మరికొద్ది గోండు, కొలాం, నాయక్ పోడ్ కుటుంబాలతో బాబేఝురీలో స్థిరపడ్డాడు. బాబేఝురీ ఆసిఫాబాద్‌కు 12 మైళ్ళ పశ్చిమానవుంది. అక్కడ 5 సంవత్సరాలున్నాడు. వాళ్ళంతా అడవినరుక్కొని వ్యవసాయంచేయడం మొదలుపెట్టారు. అయితే 1940 నాటికి 'అడవులసంరక్షణ' చట్టాలు వాళ్ళగ్రామానికీవచ్చాయి. పట్టాలులేనివాళ్ళను వెళ్ళిపొమ్మన్నారు. పోనివాళ్ళ ఇళ్లు కాలబెట్టి వాళ్ళను చెల్లాచెదురుచేసారు. అట్లా చెదిరిపోయినవాళ్ళలో కొందరికి బాబేఝురీకి అయిదారుమైళ్ళ దూరానవున్న జోడేఘాట్ (లేక జోడెన్‌ఘాట్)లో స్థిరపడడానికి అనుమతిఇచ్చారు. వాళ్ళలో భీము ఒకడు. ప్రభుత్వం అనుమతి ఇచ్చినాగూడ ఫారెస్ట్‌అధికార్లు గిరిజనులను డబ్బులకోసం హింసించడం మొదలు పెట్టారు. డబ్బులియ్యకపోతే భూమిపట్టాకాకివ్వమనీ, ఇళ్లు కాలబెడతామనీ, బెదిరించారు. భీము హైదరాబాద్‌కువెళ్ళి 57 ఎకరాల ప్రాంతాన్ని సాగుచేసుకోవడానికి అనుమతి తెచ్చుకున్నట్టు చెప్తారని హెమెండార్ఫ్ అంటాడు. అప్పటికీ ఫారెస్ట్ అధికార్లు కనికరించకపోయేసరికి రెవెన్యూడిపార్ట్‌మెంటుకు భీము పిటీషన్ పెట్టుకున్నాడట. (ఇదంతా హెమెండార్ఫ్‌వంటి గిరిజన సానుభూతిపరుల కథనం. ప్రభుత్వ అధికారి అయిన ఆసిఫాబాద్ ప్రధానతాలూక్‌దారు అబ్దుల్ సత్తార్‌సాహెబ్ కథనం వేరేవిధంగావుంది. తాము గిరిజనులకు జోడేఘాట్‌దగ్గర భూమిఇవ్వడానికి సిద్ధమే గాని, తాముఇవ్వగలిగింది భీము ఆశలకు చాలలేదనీ, అతను తనకొక్కడికే 5 గ్రామాల జాగీరుకావాలని కోరాడనీ, సత్తార్‌సాహెబ్ ఆరోపించాడు. ఈ ఆరోపణ విషయం తరువాత చూద్దాం).

ఈ తతంగం ఒకపక్క నడుస్తుండగానే ఒకఫారెస్ట్ రేంజరు వీళ్ళను భూములనుండి ఖాళీచేయించడానికి వచ్చాడట. గిరిజనులు అతనినీ అతనితోవున్న చౌకీదార్లనూ తన్నిపంపించారట. కేసయింది, అరెస్టువారంట్లు మంజూరయినాయి. 12 రోజుల తరువాత డి.ఎస్.పి స్వయంగావచ్చి, కొంతఘర్షణజరిగాక భీమును, మరొకఆరుగురు గోండ్లను, అరెస్టుచేసి అక్కడికక్కడే జమానత్‌మీద విడిచిపెట్టాడు. కేసుమొదలయ్యాక మాత్రం భీముగాని అతని తోటివారుగాని కోర్టుకు హాజరుకాకపోయేసరికి, ఆసిఫాబాద్ ఉపతాలూక్‌దారు (second taluqdar) భీమును తదితరులను అరెస్టు చేయడానికి భారీసన్నాహాలతో బయలుదేరాడు. సాయుధులయిన 94 గురు పోలీసులతో వెళ్ళాడు. వెంట ఒకడాక్టరుగూడ ఉన్నాడట. వరిక్కగ్రామానికిచేరి, లొంగిపొమ్మని భీముకు సందేశం పంపారట. భీము మన్నించాడుకాడు. తరువాతిరోజు

ఉదయం (అది 1940 సెప్టెంబర్‌నెలగాని అక్టోబరు మొదటివారంగాని అయివుండాలి ఉరుసూ లెక్కలప్రకారం 6 అబాన్ 1349 ఫస్లీ) తాలూకాదారు జోడేఘాట్‌కువెళ్ళి గోండ్లప్రతినిధులను రప్పించి చర్చలుపెట్టాడు. 500 మందివరకు గోండ్లు దూరంగా నిలబడిచూస్తున్నారు. మూడుగంటలు నిష్ఫలంగా చర్చించారట. కేసుతేలేవరకు శిస్తు వసూళ్ల వాయిదావేస్తామని హామీఇచ్చినట్లు తరువాత తాలూకాదారు చెప్పుకున్నాడు. అయినా గోండ్లు సంతృప్తిచెందలేదు. ఆతరువాత ఏంజరిగిందన్న దానిగురించి అభిప్రాయభేదాలున్నాయి. ప్రభుత్వ రిపోర్టు ఒకరకంగాను, తరువాతిసంవత్సరం (1941లో) అక్కడికివెళ్ళి విస్తృతంగా సమాచారంసేకరించిన హైమెండార్ఫ్ మరొకరకంగాను, కాల్పులుజరిగిన కొద్దిరోజులకే హైదరాబాద్‌నుండి నిజనిరూపణ కమిటీగావెళ్ళి రిపోర్టుసమర్పించిన కాంగ్రెస్‌నాయకులు, పత్రికా సంపాదకులు, (రామాచారి, సయ్యద్‌సిరాజుల్ హసన్‌తిర్మిజి, కాశీనాథ్‌వైద్య, నర్సింగరావు) మూడవరకంగాను, చెప్తారు. చర్చలు విఫలమయిన కారణంగా ఇక గోండ్లు దాడిచేస్తారని భయపడి చర్చలకు వచ్చిన ప్రతినిధులను కస్టడీలోకి తీసుకోవడం జరిగిందని ప్రభుత్వరిపోర్టు అంటుంది. గోండ్లు పూనకంవచ్చినట్టు ఊగడంమొదలుపెట్టారనీ, అది యుద్ధసంసిద్ధతకు సూచనలనీ, రిపోర్టులో రాసుకున్నారు. కాదు. వాళ్ళను అక్రిమంగా కస్టడీలోకి తీసుకోవడంవల్లనే గిరిజనులు కదిలివచ్చారని నిజనిరూపణకమిటీ నివేదిక అంటుంది. గిరిజనులు తమ బర్మార్లతో కాల్పులుజరిపారట. పోలీసులలో ఒక్కరికీ దెబ్బలుతగలలేదు ఈ విషయంలో అధికార్లు, హైమెండార్ఫ్ ఏకీభవిస్తారు. నిజనిరూపణకమిటీ నివేదికమాత్రం గోండ్లు అసలు కాల్పులుజరిపినట్టే చెప్పదు. పైపెచ్చు వాళ్ళ కాల్పులుజరపక పోవడాన్నే పోలీసులు కుట్రగాభావించారట. పోలీసులు బుల్లెట్లనుండి తనమంత్రశక్తిద్వారా రక్షిస్తానని భీము హామీఇచ్చాడు కాబట్టి ముందు పోలీసులు తమముందుగుండుసంతా నిష్ప్రయోజనంగా ఖర్చుపెట్టిన తరువాత వాళ్ళమీదపడి చంపవచ్చుననే పన్నాగంతో గిరిజనులున్నారని పోలీసులు నిర్ణయించుకొని కాల్పులుజరిపారట. మొదటిరౌండు కాల్పులలో ఎవరికీదెబ్బలుతగలకపోయేసరికి భీము మంత్రశక్తిపట్ల పోలీసులకే భయంపుట్టి మరింతబలమయిన తుపాకులతో కాల్చారట (ఇట్లాంటికథే అల్లూరి సీతారామరాజుగురించికూడా చెప్తారు. ఆయన మంత్రశక్తిపట్ల గిరిజనులకేమోగాని పోలీసులకు మరింత నమ్మకముండిందట. ఆయన పోలీసుస్టేషన్‌మీద రెయిడ్ చేయబోతున్నాడని తెలిస్తే ఆయుధాలన్నిటినీ వదిలిపెట్టి పోలీసులే పారిపోయేవారట!) భీము, మరికొందరు, అక్కడికక్కడే

చనిపోయారు. కొందరు తీవ్రంగా దెబ్బలుతిన్నారు. నిజనిరూపణ కమిటీ రిపోర్టు ప్రకారం మొత్తంమృతులసంఖ్య 14. బాబేఝరీ - జోడేఘాట్ పోరాటం అక్కడితో ఆగిపోయింది. ఈసంఘటనవెనుక గిరిజనులలోని విశృతమయిన అసంతృప్తి, అల జడి ఉన్నాయన్నది స్పష్టమే. కాని దీనిని సంథాల్‌పోరాటంతోనో లేక మన్యపోరాటం తోనో సమానమయిన తీవ్రత, విస్తృతి, నిర్మాణం, కలిగిన పోరాటంగా చెప్పవచ్చునా అంటే అనుమానమే. భీము చనిపోకుంటే ఏమయ్యేదోగాని, పోరాటం అపరిణ తంగా వుండగానే జోడేఘాట్ కాల్పులు జరగడంవల్ల అది పూర్తిగా ఎదగకుండానే సమసిపోయింది. చాలా పరిమితమయిన ఈ పోరాటాన్ని గిరిజన తిరుగుబాటు(tribal rebellion) అనడానికి వీలులేదని హైమెండార్ఫ్ గూడ అంటాడు.

ఈ పోరాటాన్ని గురించి, కొమురంభీము గురించి, ప్రభుత్వఅధికార్లు చెప్పిన విషయలు చాలా ఆసక్తికరమయినవి. వాటికీ, ఇవ్వాళ ప్రజాపోరాటాల గురించి ప్రభుత్వాలుచేసే వక్రీకరణలకూ అణుమాత్రం తేడాలేదు. భీముకు రాజ్యాధికార కాంక్ష వుండిందట. అతను మిగిలిన గోండ్లలాగా అమాయకంగా నిరాక్షరాస్యుడిగా వుండిపోక (దుర్మార్గుడు) ఎక్కడెక్కడికోపోయి ప్రపంచజ్ఞానం సంపాదించుకు వచ్చాడట. అతనికి మహదేవ్ అనే విద్యావంతుడయిన గోండు టీచరు సలహాదారుగా ఉండేవాడట. ఆ ద్రోహి సహాయం లేకపోతే భీము తన దుశ్చర్యలను కొనసాగించ లేకపోయేవాడనీ, జోడేఘాట్ కాల్పుల తరువాత మహదేవ్ ఎక్కడికో పారిపోయా డనీ, అతన్ని గూడ అరెస్టు చేసితీరుతామనీ, జోడేఘాట్ కాల్పుల గురించి రాసిన ప్రభుత్వరిపోర్టు శపథం చేస్తుంది. ఆసిఫాబాద్ ప్రధాన తాలూక్‌దారు అబ్దుల్‌సత్తార్ మాటల్లో చెప్పాలంటే, "భీముకు ఈ ప్రాంతంలో ఒక గోండు రాజ్యాన్ని ఏర్పరచి, ఇక్కడి గోండ్లందరినీ తన పాలనక్రిందికి తెచ్చుకోవాలన్న కాంక్షవుండింది తనకు 5 గ్రామాల జాగీరు ఇమ్మనిగూడ అతను తనొకసారికోరాడు." గోండ్లను మోసం చేయడానికి, తనకు మంత్రశక్తివుందనీ, తనతో వుంటే బుల్లెట్లు ఏంచేయవనీ, బుకాయించేవాడట. ఇట్లాగోండ్ల మూర్ఖత్వాన్ని వాడుకొని తానొక జాగీరు పొందా లనో రాజ్యం స్థాపించాలనో పన్నాగం పన్నాడట.

అబ్దుల్‌సత్తార్ సాహెబ్ ఈ ఆరోపణలువేసి ఊరుకోలేదు. ప్రజల నాయకు లకూ ప్రజలకూ మధ్య వైరుధ్యం సృష్టించే దోపిడీవర్గాల సంప్రదాయాన్ని అనుస రించి, భీముచేత మోసపోయిన 'అమాయక గోండ్ల' తరుఫున తానేస్వయంగా వకాల్తాపుచ్చుకొని నిజాం ప్రభుత్వానికి అర్జీపెట్టుకున్నాడు. "భీము నక్కజిత్తు

లకు ఈ గోండ్లంతా మోసపోయారు. వీళ్ళకు ప్రభుత్వాన్ని ఇబ్బంది పెట్టే ఉద్దేశ్యం లేదు. కాబట్టి దయవుంచి వీళ్ళను క్షమించి కేసులు కొట్టేయాలి" అని రాసాడు. అంతటితో ఆగక గోండ్ల పేరుమీదగూడ ఒక అర్జీరాసి అంబాదాస్‌రావు, రాంచందర్‌రావు అనే ఇద్దరు గోండ్లచేత సంతకం చేయించాడు. అందులో, "మాకు స్వేచ్ఛగా అడవి నరుక్కునే హక్కు ఇప్పిస్తానని కొమురంభీము చెప్తేవచ్చాము. మీరు జోడేఘాట్‌కు వస్తున్నారనీ, బంజరు భూములకోసం మీకు అర్జీ సమర్పించుకుందామనీ, మాతో చెప్తే ఆనాడు జోడేఘాట్‌కు వచ్చాము. మీరు మమ్మల్ని అక్కడి నుండి వెళ్ళి పొమ్మన్నప్పుడు వెళ్ళిపోయే వాళ్ళమేగాని, భీము తన చుట్టావున్న మంత్రివలయాన్ని దాటితే ప్రాణాలుపోతాయని బెదిరించాడు కాబట్టి కాల్పులు జరిగేదాకా భయపడుతూ అక్కడే వున్నాము. తూటాలను తాను చేతులతో ఆపేస్తాననీ, మింగేస్తాననీ, భీము హామీ ఇచ్చాడు" అని వాళ్ళచేత అనిపించాడు. అతనికి గోండ్లపట్ల నిజంగా ప్రేమవుందని అనుకునే అవకాశం వుంది కాబట్టి, గోండ్ల భూమిసమస్య గురించి అతనే ఏమంటాడో చెప్పుకోవాలి. ప్రస్తుత ప్రభుత్వ విధానాన్ని మార్చుకోవలసి ఉంటుందా అన్న ప్రశ్నకు సమాధానంగా, "జోడేఘాట్ సంఘటనకూ ప్రభుత్వ విధానాలకూ ఏరకమయిన సంబంధం లేదు. కాబట్టి ప్రభుత్వవిధానాన్ని సవరించే ప్రసక్తిగాని పునరాలోచించే ప్రసక్తిగాని లేదు" అంటాడు.

భీముమీద ఆసిఫాబాద్ తాలూక్‌దార్ వేసిన ఆరోపణలో రెండువిషయాలున్నాయి. ఒకటి, భీముకు మంత్రశక్తివుందనినమ్మి గోండ్లు అతన్ని అనుసరించారు. రెండు, అతనికి రాజ్యాధికారకాంక్ష వుండింది. ఒకజాగీరుకోసమో లేకసంస్థానంకోసమో పోరాటంనడిపాడు. వీటిలో రెండవదానిగురించి హెమెండార్ఫ్ ఏమంటాడో విందాం. హెమెండార్ఫ్‌కు ఆదిలాబాద్ గిరిజనులతోవున్న పరిచయంగాని, వాళ్ళకు ఆయన పట్లఉన్న ఆదరభావంగాని వేరే ఏ గిరిజనేతరుడికీ అనదులేవు. ఆయన సంస్కరణ వాదే అయినా, ఇవ్వాళ్టి మార్క్సిస్టు బిరుదాంచితులయిన సామాజిక శాస్త్రవేత్తలలాగా కాక, తానుపరిశోధించే ప్రజలజీవితాన్ని కష్టనష్టాలనూ పంచుకోవాలనీ, వాళ్ళకోసం చేయగలిగింది చేయాలనీ నమ్మినవ్యక్తి. "భీముకు గోండురాజ్యం ఏర్పరచాలన్న ఆశ ఉండిందన్న వదంతి నిస్సందేహంగా అతిశయోక్తి. అతని ఉద్దేశ్యం, అతని అనుచరుల ఉద్దేశ్యం, చాలాపరిమితమయినది. జోడేఘాట్ పరిసరాల్లో భూమిని నిరాక్షేపణీయంగా సాగుచేసుకోగలగడం, ఫారెస్టుఅధికార్ల అక్రమదోపిడీనుండి విముక్తిపొందడం, ఇవిమాత్రమే వారుకోరింది" అని హెమెండార్ఫ్ అంటాడు.

రైతాంగపోరాటాలకు చిల్లరజమీందార్లు, జమీందార్లు కాగోరేవారు, కొన్నిసందర్భాలలో స్థానికసంస్థానాధీశులు, నాయకత్వంవహించి రైతాంగం రక్తంతో జాగీర్లు కొనుక్కోవడం మనదేశచరిత్రలో అసాధారణ విషయంకాదు. మొగల్‌జాగీర్దారీ విధానంపట్ల, రెవెన్యూవిధానంపట్ల, ఆనాటిరైతాంగంలో తీవ్రమయిన అసంతృప్తి ఉండేది. అదిఎన్నో చిన్న, పెద్ద, రైతాంగ పోరాటాలకు దారితీసింది. కొన్ని సందర్భాలలో రైతాంగంలోని ఆ అలజడిని స్థానిక సంస్థానాధీశులు, సామంతులు, తమ నాయకత్వంలోకి తీసుకొని తమఅవసరాలకు అనుగుణ్యంగా మలచుకున్నారు. శివాజీది అదాపతే. అంతకంటే చక్కటిఉదాహరణ, యమునానదీ తీరంలోని జాట్ రైతాంగపోరాటానికి నాయకత్వం వహించి మొగల్‌బాద్‌షాను బెదిరించి జమీందారీలు పొందిన జాట్‌నాయకులు. అక్బర్ చనిపోయిన తరువాత ప్రజ్వరిల్లిన ఈ జాట్ రైతాంగం తిరుగుబాటుకు మొట్టమొదటి చెప్పుకోదగ్గ నాయకుడు చౌరామన్. ఇతని తండ్రికి "గ్రామాలజమీందారీ" ఉండేదట. ఇతను, ఇతనివంటి ఇతరజమీందార్ వంశీకులూ, ఒకశతాబ్దంపాటు రాచకురుపులాగా మొగల్‌బాద్‌షాలను హింసించిన జాట్‌రైతాంగ పోరాటానికి నాయకత్వంవహించి విస్తృతప్రాంతాలలో జమీందారీలు సంపాదించుకున్నారు. అక్బర్‌కాలానికి యమునానది తీరంలోని జమీందార్లలోని జాట్‌కులస్థులసంఖ్యను, 19వ శతాబ్దంలో అదేసంఖ్యతోపోల్చిచూస్తే వీళ్ళు ఈ పని ఎంతసమర్థవంతంగా నిర్వహించారో తెలుస్తుందని ఇర్ఫాన్ హబీబ్ అంటాడు. చివరికి ఈ రైతాంగపోరాటానికి ముగింపుగా ఔరంగజేబు మరణానంతరం సూరజ్‌మల్ నాయకత్వాన ఒక విశాలమయిన జాట్‌రాజ్యాన్ని ఏర్పరుచుకున్నారు. ఈ చరిత్రను దృష్టిలోవుంచుకొని భీముగూడ అట్లాంటివాడేననుకునే అవకాశంవుంది కాబట్టే హెమెండార్ఫ్ అభిప్రాయానికి విలువఇవ్వవలసి ఉంటుంది.

భీముకు మంత్రశక్తి వుందన్న నమ్మకాన్ని గురించి గూడ హెమెండార్ఫ్ తన అభిప్రాయాన్ని చెప్తాడు. "భీము తనకు మంత్రశక్తివుందనీ, దేవుడిమాటలు వినగలననీ, ప్రకటించుకున్నట్లు చెప్తారు. ఇది అసంభవంకాదు ఎందుకంటే, పూనకం వచ్చినప్పుడు దేవుడితో సంభాషించగల ద్రష్టలను గురించి గోండ్లలో నమ్మకాలు ఉన్నాయి." భీము ఒక సాధారణ గోండు కాబట్టి గోండు సంస్కృతిలో భాగమయిన నమ్మకాలు కలిగివుండడంగాని, ప్రకటించుకోవడంగాని, నమ్మరాని విషయాలుకావు. అయితే భౌతిక వైరుధ్యాలను విస్మరించి, గోండ్లు భీమును అనుసరించడానికి ఈ ప్రగల్భాలేకారణమని తీర్మానించే ముందు కొన్నివిషయాలు గుర్తుంచుకోవాలి అల్లూరి

సీతారామరాజు నుండి నిన్నటి 'పోరకల దొర' వరకు గిరిజనులకు నాయకత్వం వహించిన వారందరి గురించీ ఇట్లాంటి ప్రచారమే సాగింది. సీతారామరాజుగాని భీముగాని నిజంగానే తమకు అద్భుత శక్తులున్నాయని నమ్మిఉండవచ్చు. వాళ్ళు నమ్మినా నమ్మకున్నా గిరిజనులు నమ్మిఉండవచ్చు. ఇది గిరిజనులకూ గిరిజన నాయకులకూ మాత్రమే పరిమితమయిన విషయంకాదు. 1920 లలో ఉత్తరప్రదేశ్ లోని అవధ్‌ప్రాంతపు రైతాంగం గాంధీ గురించి గూడ ఇట్లాంటి నమ్మకాలే కలిగి వుండిందట. ఆ నమ్మకాలబలంతోనె వాళ్ళు కాంగ్రెస్ పిలుపును అందుకొని సత్యాగ్రహ ఉద్యమంలోకి దిగారని అంటారు. లక్నోలో ఒక గుడ్డివాడు గాంధీని విశ్వసించడంతో కళ్ళువచ్చాయనీ, సహాయనిరాకరణచేస్తున్న ఒక సత్యాగ్రహిని అరెస్టుచేసిన పోలీస్ ఇన్స్‌పెక్టరు తలమీద ఆకాశం నుండి ఒక ఇటుకపడి తలచిట్లి పోయిందని, విదేశీవస్తు బహిష్కరణ చేయ నిరాకరించిన తన భర్తను ఒక గాంధీ అనుచారి శపించగా అతని విస్తరిలోని తిండిమాంసంగా మారిపోయిందనీ, ఇత్యాది వదంతులు గాంధీ గురించి ప్రచారంలో ఉండేవని కపిల్‌కుమార్ అంటాడు. వెనుకబాటుతనంవల్ల ప్రజలలో గుడ్డినమ్మకాలు ఉంటాయి. కాని పోరాటానికి భౌతిక వైరుధ్యాలు ప్రధానకారణం. ప్రజలలోని గుడ్డినమ్మకాలను పోగొట్టడానికి కృషి చేయవలసిన అవసరంలేదనికాదు, కాని ప్రజాశత్రువులుచేసే దుష్ప్రచారాన్ని చారిత్రిక దృష్టితో ఎదుర్కొవాలి.

జోడేఘాట్ కాల్పుల తరువాత నిజాం ప్రభుత్వానికి దడపట్టుకుంది. హెమెండార్ఫ్ వంటి సహృదయుల సహకారంతో ఎన్నో సంస్కరణలు ప్రవేశ పెట్టింది, గిరిజనులకు స్కూళ్లుపెట్టి, గోండీ, మరాఠీ, ఉరుదూ భాషలలో చదువు చెప్పించింది. అంతకంటే ముఖ్యంగా, భూములకు పట్టాలు ఇప్పించింది. 1946 నాటికి 1 లక్ష 60 వేల ఎకరాలు ఈ రకంగా పట్టాచేయించారనీ, మొత్తం అదిలాబాద్ జిల్లాలోని గిరిజనులలో 85 శాతానికి పట్టాలు దొరికాయని, హెమెండార్ఫ్ అంటాడు. కాని హెమెండార్ఫ్ (ఉదారవాది కాబట్టి) చెప్పని విషయమేమిటంటే, ఈ లక్షఅరవై వేల ఎకరాలనూ అడవినుండి ఇచ్చారేగాని, భూస్వాములు గతంలో చేజిక్కించుకున్న భూమిని తిరిగి గిరిజనులకు ఇవ్వలేదు. అంటే, గిరిజనులకు భూములు దొరికాయి గాని, అడవులలోకి బలవంతంగా ప్రవేశపెట్టబడ్డ భూస్వామ్యం చెక్కుచెదరలేదు. ఈ సంస్కరణలవల్ల గిరిజనుల బతుకు చాలా మెరుగయిందని హెమెండార్ఫ్ అంటాడు.

అయితే సంస్కరణలద్వారా గిరిజనులకు పట్టాలు ఇప్పించవచ్చునుగాని, పెట్టుబడిదారీ సుడిగుండంనుండి ఆ పట్టాలను సంస్కరణలు రక్షించలేవు. 1950 తరువాత గిరిజనుల భూములు మళ్ళీపరాయీకరణకు లోనయ్యాయి. గతంలో ఆసిఫాబాద్‌లో జరిగింది, ఇప్పుడు చరిత్రనాటకరంగం ఉట్నూరుకుమారింది. ఉట్నూరు ఆదిలాబాద్ జిల్లాకు పశ్చిమభాగానవుంది. ఆనాటికీ దట్టమయిన అడవిగావుండేది. మైదానప్రాంత వ్యాపారస్తులు అప్పటికింకా ఉట్నూరుకుపోలేదు కారణం, ఉట్నూరుకు సరయిన రోడ్డులేదు. కాని 1950 తరువాత ఉట్నూర్‌కు గుడిహత్నూర్‌ద్వారా ఆదిలాబాద్‌కు, జెరిమెరిద్వారా ఆసిఫాబాద్‌కు, కలిపేరోడ్లువేసారు. తద్వారా వ్యాపారస్తులకు అడవిలోకి ప్రవేశించడానికి మార్గంసుగమంచేసారు. ఈ ప్రమాదాన్ని ఇవ్వాళ వెనకచూపుతో గుర్తించడంకాక, ఆనాడే గుర్తించి ప్రభుత్వాన్ని హెచ్చరించినందుకు హెమెండార్ఫ్‌ను మెచ్చుకోవాలి ఆ వ్యాపారస్తులు ఎక్కువగా మరాఠీవాళ్లు,. వాళ్లగిరిజనులకు సరుకులమ్మి, గిరిజనులదగ్గర పత్తి, జొన్నలు, కొనుక్కుపోతారు. ముఖ్యంగా, పత్తిపంటను అమ్మకతప్పదు. కాబట్టి పత్తికొనుగోలులో వ్యాపారస్తులు చేసేమోసం గిరిజనులకు ప్రాణకంటకంగా తయారయింది. ఇవ్వాల్టి సంగతి చెప్పుకోవాలంటే, క్వింటాలుపత్తికి 550 రూపాయలు దొరికితేనే గాని గిట్టుబాటుకాదని గిరిజనుల అంచనా. కాని మార్కెటులో వాళ్ళకు 400-450 మించి దొరకదు. ఇది ఒక్కఆదిలాబాద్ సమస్యేకాదు, పత్తిపాడునుండి పాండుగూడెం వరకు పత్తిపండించే రైతులందరి సమస్యాఇదే. అయితే గిరిజనులు అమ్మకంలోనేకాక కొనుగోలులోగూడ విపరీతంగా నష్టపోతారు. ఫలితంగా ఆ వ్యాపారస్తులకే అప్పులపాలవుతారు. అప్పుకువడ్డీఎంతో, ఎంతకాలానికి ఎంత అవుతుందో, ఆ షాహుకార్లకేఎరుక. తనకున్న 5-10 ఎకరాలభూమిని అతను అప్పుకింద ఆక్రమించుకున్ననాడే గిరిజనుడికితెలుస్తుంది. 'నాగేటిచాళ్ళలో రగిలిన రైతాంగ పోరాటం'లో ఈ షాహుకార్ల దోపిడీగురించి చాలాఉదాహరణలు ఇచ్చారు. అందులో మరీదారుణంగావున్నవి గుర్తుచేసుకుంటే ఇంద్రవెల్లి పూర్వరంగం అర్థమవుతుంది. విఠల్ అనే షాహుకారు శీత్రు అనేగోండుకు 200 రూపాయలు అప్పిచ్చి కేవలం ఒక్కసంవత్సరంతరువాత 15 ఎకరాలభూమి, 9 ఎడ్లు, స్వాధీనపరచుకున్నాడు.

గిరిజనుల భూములను గిరిజనేతరులు స్వాధీన పరచుకోకూడదనేకాదు, కొనుక్కోగూడదనిగూడ చెప్పేచట్టాలులేకకాదు. 1949 లోనే నిజాంప్రభుత్వం అటువంటి చట్టాన్ని చేసింది (Hyderabad Tribal Areas Regulation Act,

1949). ఆంధ్రప్రదేశ్ ఏర్పడ్డతరువాత వేరేపేరుతోను, కొన్నిమార్పులతోను, అటు వంటి చట్టమే (A. P. Scheduled Areas Land Taansfer Regulation. 1959) కొనసాగింది. 1960 వరకు గిరిజనులకు జోడేఘాట్ కాల్పులతరువాత ఇచ్చినపట్టాలు భద్రంగా కొనసాగాయని హెమెండార్ఫ్ అంటాడు. కాని అప్పటికే గుడిహత్నూర్ ఉట్నూర్-కెరిమెరి-ఆసిఫాబాద్ రోడ్డునిర్మాణమయింది. ఒకచిన్నపాటి ఉప్పెనలాగా గిరిజనేతరులుఉట్నూరుకు రావడంమొదలయింది. 1961లో ఉట్నూరు తాలూకాజనాభా 55 వేలుకాగా 1971 అది 93,800 చేరుకుంది, అంటే 70 శాతంపెరిగింది. ఆ దశాబ్దంలో రాష్ట్రజనాభా పెరుగుదల సగటున 16 శాతం మాత్రమే. ఈ వలస ఫలితంగా 1977లో హెమెండార్ఫ్ మళ్ళీ ఆదిలాబాద్ వెళ్ళేనాటికి గిరిజనులు షాహు కార్లకు తమ భూములను ఎంతవిస్తృతంగా కోల్పోయారంటే: "అప్పటిపరిస్థితి నాకు 1942 నాటి పరిస్థితికి కార్బన్‌కాపీలాగా కనిపించింది" అని హెమెండార్ఫ్ అంటాడు. 25 నుండి 200 శాతంవరకు వడ్డీకిఅప్పులిచ్చి గిరిజనులభూములను గిరిజనేతరులుచేజిక్కించుకున్నారు, మరి చట్టంఏంచేస్తోంది అనిప్రశ్నిస్తే, "1959 చట్టాన్ని అమలుచేయకపోవడమేతప్ప దీనికి వేరేకారణంలేదు"అని అంటాడు. గత సంవత్సరం హైదరాబాద్‌లో మాట్లాడుతూ ఆయనే "ఏదయినా చర్యతీసుకోకపోతే ఆదిలాబాద్‌లో అస్సాంలాంటి పరిస్థితి ఏర్పడే ప్రమాదముంది" అన్నాడు.

వీటన్నిటిఫలితం ఇంద్రవెల్లి. 1981 ఏప్రిల్ 20న ఇంద్రవెల్లిగ్రామంలో గిరి జన రైతుకూలీసంఘం సభ జరపాలనుకున్నారు. ఇప్పుడు గిరిజనులకు కొమురం భీము వంటి గిరిజనవీరుల నాయకత్వంకాక ఒక శాస్త్రీయప్రాపంచిక దృక్పథంగల మార్క్సిస్ట్-లెనినిస్ట్‌పార్టీ నాయకత్వముంది. ఆ నాయకత్వాన ఉద్యమించేక్రమంలో పెట్టుకున్న సభఅది. మొదట అనుమతిఇచ్చిన పోలీసులు ఆనాడు సెక్షన్ 144 ప్రక టించారు. ఇంద్రవెల్లికి అటూ ఇటూ గుడిహత్నూర్ - ఉట్నూర్ రోడ్డుమీద పోలీసు వ్యాన్లు తిరిగాయి. సభకువస్తున్న గిరిజనులను చెల్లాచెదరు చేసారు. చెప్పగానే వెళ్ళి పోయినవాళ్ళు అదృష్టవంతులు. అందరూ అంతవినయంగా ప్రవర్తించలేదు. మా సభకు మమ్మల్ని పోవద్దనేహక్కు మీకెవరిచ్చారని ఎదురడిగారు. కొందరు చేతిలోకి తంకరరాళ్లు తీసుకున్నారు. అంతమాత్రానికే ప్రాణభయంవేసి పోలీసులు వ్యాన్లలో నుండి, జీపులలోనుండి, కాల్పులుజరిపారు. బెదిరించడానికికాదు జరిపింది, గురి చూసి యువకులయినవాళ్ళనూ చురుగ్గాకనిపించినవాళ్ళనూ కాల్చారు. దెబ్బతగిలి ప్రాణాలతో బయటపడ్డవాళ్ళంతాగూడ పోలీసులుతమను గురిచూసికాల్చినట్టు చెప్త

న్నారు. ఇది రోడ్డుమీది విషయం. అడవులలో నుండి ఇంద్రవెల్లికి వస్తున్న వాళ్ళను ఆపడానికి చెట్లమీదినుంచి కాల్చారు. 13 మంది చనిపోయినట్లు ప్రకటించారు. ఇప్పటికీ పేర్లు తెలిసింది 12 మందివే. అందరూ గూడ రోడ్డుకు మరీ దూరంలేని గ్రామాలవాళ్ళే. అడవిలోపలి గూడాల వాళ్ళు ఎంతమంది చనిపోయారో తెలియదు. చనిపోయినవాళ్ళుకాక మరింతమంది శాశ్వతంగా వికలాంగులయ్యారు.

ఇవాళ్టిగోండ్లు హెమెండార్ఫ్ గోండ్లుకారు. ఒకప్పుడు తెల్లబట్టలవాళ్ళను చూస్తేనే పారిపోయినగోండ్లు ఇవ్వాళ అసలు మన ఊహల్లోని గిరిజనుల్లాగలేరు. మైదానప్రాంతపు మరాఠీరైతుల వేషభాషలు వాళ్ళకుఅలవడ్డాయి. ఇవ్వాళ వాళ్ళు గిట్టుబాటుధరలగురించి, షాహుకార్ల దోపిడీగురించి చర్చించగలరు. ఉట్నూరుకు రోడ్డురావడంతో షాహుకార్ల దోపిడీవచ్చింది, భూమిపరాయీకరణ ఇనుమడించింది, కాని ఆరోడ్డువెంబడే, కొత్తగావచ్చిన దోపిడీనుండేకాదు, గిరిజనుడి ఆదిమమౌఢ్యం నుండి, సంకుచిత జీవితదారిద్ర్యంనుండి, విముక్తినివ్వగల రాజకీయంగూడ వచ్చింది. ఆదిలాబాద్ గిరిజనులు ఇవ్వాళ మంత్రశక్తితోబుల్లెట్లను భోంచేయగల కొమురంభీమునుదాటి చాలాదూరం వచ్చారు.

1983 జూలై సంచిక

చెరబండరాజు సంస్మరణ

సృజనగా వెలువడుతుంది

చెరబండరాజు ప్రథమ వర్ధంతిని పురస్కరించుకొని జూలై సృజన ఆయన వ్యక్తిత్వ, జీవిత, సాహిత్య, సాంస్కృతిక సమాలోచనగా, జ్ఞాపకంగా, సంస్మరణగా వెలువడుతుంది. నక్సల్బరీ సాంస్కృతికోద్యమానికి, విరసం సాహిత్యోద్యమానికి ప్రతినిధిగా పదిహేనుసంవత్సరాలు పోరాడినయోధుడు కామ్రేడ్ చెరబండరాజు. ఆయనతోగానీ, ఆయన సాహిత్య, సాంస్కృతికోద్యమాలతోగానీ పరిచయమున్న ఎవరైనా తామెంచుకున్న అంశంపై రాసి మే 31 లోగా పంపవలసిందిగా కోరుతున్నాం.

— 'సాహితీ మిత్రులు'